

סיכומי הדרך היומי

ת"ר ושיננתם שיהיו דברי תורה | **מחודדים** | בפיך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לשמיעת הסיכומים: 0799-379-634

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל

דבר המערכת

ט. פרינד

מילין זעירין לזכרון עולם של הגה"ח רבי פינחס רוזנבוים ז"ל מחבר ומו"ל 'מחודדים'

'סיכומי דף היומי'. וכבר באותו יום התיישב והתחיל לכתוב סיכומי דף היומי מתחילת המחזור האחרון, החל במסכת ברכות, וכך בקפידה שמר על כתיבת הסיכומים בקפידה משך חמש שנים ולפרסמם לציבור הלומדים - אלו גיליוני ה'מחודדים' שבידכם. וכל זה בעילום והסתר, ללא פרסום שמו.

ברם למרות ההסתר, נפשינו יודעת עד מאד עד כמה יגע ועמל לבאר ולסכם את דברי הגמרא והמפרשים לאמיתיה של תורה, בירר את הדברים נפה אחר נפה וניסח את הדברים באופן מופלא, ובכל דבר הקשה היה מתפלל ומתחנן לפני בוראו, שיזכהו לירד לעומקן של דברים. כן הקליט את הסיכומים בטלפון, ובתקופה האחרונה ניכר בקולו את הקושי באמירת הסיכומים.

גם במצבים הקשים שלו, כשישב במחלקות הטיפולים בבית חולים, לפני ותוך כדי הטיפולים המייסרים, ישב עם גמר מחברת וקולמוס, העלה ורשם עלי גליון את סיכומי דפי הגמרא לגליונות הבאים. הצוות הרפואי הפליאו את המחזה בכל פעם מחדש, הייתכן ש'בעל ייסורים' כמותו מסוגל להתרכז ללמוד ולכתוב במצב כזה. אך הוא היה עונה: כי 'זה מה שנותן לו את הכוח וחיות להמשיך לשרוד במצבו הרפואי'. ואכן במלאכתו הנשגבה, זיכה את הרבים, ויהודים בכל קצווי תבל שלמדו את הדרך היומי, התענגו על גליונות 'מחודדים' אלו, העשירו את ידיעותיהם בתורה ומילאו אסמיהם בחכמה ותבונה.

חז"ל (בירושלמי מסכת שקלים פ"ב ה"ה) אמרו: "אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הן זכרונם". מפעל גדול זה שהקים וייסד המנוח רבי פינחס זצ"ל בעשר אצבעותיו בימי חוליו, ימשיך בסייעתא דשמיא להתקיים, ולזכות את המוני לומדי הדרך היומי, גם לאחר עלותו למרומים, ומעתה יהיו הגליונות לעילוי נשמתו הטהורה של: רבי פינחס בן רבי בנימין בינוש זצ"ל הנו"מ פייגא מרים שתבדלחט"א.

גליון מיוחד זה, יהא מעין גלעד ומזכרת נצה, לגאון וחסיד שכה יגע בתורה וזיכה את הרבים. וזכויות אלו יעמדו לנו"ב החשובה תחי' שעמדה לימינו כל הימים; לאמו הצדקנית תחי'; לכל צאצאיו שיחי'; ולכל המסייעים להפצת גליונות אלו ברחבי תבל. ויקויים בנו דברי הנביא ובלע וכו' ביאת גו"צ בב"א.

הלב ממאן להאמין, כי חלפו עברו שלושים יום, מאז עלתו לשמי רום של החסיד המופלא, הגאון רבי פינחס רוזנבוים זכר צדיק לברכה. גם עבור חמש שנים, בהם נזדכך בייסורים קשים ומרים, אך בכל פעם שפגשוהו, ראוהו בלהט עבודתו השגיבה, בהתמדת התורה ובעבודת התפילה, בצהלת פניו המשמחות והמאירות, עד שהקרין לכל סובביו את התחושה כי הנה אט אט הכל עובר, ועומד הוא להתהלך בריא ושלם. אך לא כן גזרה ההשגחה העליונה, ובשבת קודש כ"ו ניסן, נלקח מעמנו רבי פינחס, עלה ונתעלה לדאבונינו בסערה לגזני מרומים, לעולם שכולו טוב, תוך שכל ידידיו ומכיריו מבכים אותו מרה ומצדיקים את הדין.

אין הגליון 'מחודדים' המקום המתאים לשרטט קוים לדמותו הרוממה של המחבר והמוציא לפועל רעיון כביר זה; שהסכימו עליו מן השמים להיות ראוי למלאכה זו, לחברם ולהפיצם בישראל; בהיותו חסיד מורם מעם, שמימי חלדו עבד את בוראו בלשד עצמותיו; מתמיד עצום שהגה בתורה וחסידות מתוך חולי ומכאוב; 'מבקש' גדול בעבודת ה' שכל ימיו היו קודש בלתי לה' לבדו, וכל אורחותיו והלכותיו היו בענוות חן ובצניעות מופלגה. גווילים רבים ויריעות שלימות, ניתן למלאות על חמישים ושבע שנות חיים, שכל כולם היו מוקדשים לתורה ועבודת השם, איש טוב ומטיב שכל כולו זוך, טוהר ואצילות שלא פגע באדם כל ימיו.

רבי פינחס הגה על תלמודו עד ימיו האחרון ממש בהשקט ושלוח, לא דרש יקר וגדולה לעצמו. התמדתו המופלאה היתה ידועה, לימודו היתה בהתלהבות וריתחא דאורייתא. גם לאחר שחלה במחלה הנוראה ה"י - לפני חמש שנים, התחזק לעבוד את בוראו, ולא אבה לבטל את מתלמודו אפילו שעה אחת. ודוקא באותם ימים התבטא תוקפו וגדלותו, שכל רואיו נשתוממו מאהבת התורה שפיעמה בקרבו. הייסורים והכאבים הנוראים שהיו מנת חלקו ואפפו אותו בשנים האחרונות לא שברוהו, אדרבה התחזק וביותר חיזק אחרים. במיוחד בעת יגיעתו בתורה, שכח מכל כאביו וייסוריו. לילות שלימים התגלגל והתפתל על משכבו בייסורים, אך בבוקר התייצב לעבודת התפילה והלימוד בגבורה כארי, וכל זה לא נגע בסדר יומו וחוק לימודו.

ודוקא בתקופה זו קם כארי, בבקשו לזכות את הרבים ולפרסם את

נשמח לקבל כתובות אימייל ומספרי הפקס על מנת

שנוכל לשלוח אליכם את העלון

ym5744010@gmail.com | 07373-88-000

דף קי"ח ע"א

חלוקת הארץ

א. 'לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו' למ"ד ליוצאי מצרים נחלקה הארץ, נטלו בזכות אבי אביהן או אבי אמותיהן. למ"ד לבאי הארץ, אם נכנסו הבנים עצמם ודאי היו בני כ' (שהרי אבותיהם מתו ל"ח שנה קודם כניסתן לארץ) ונטלו בזכות עצמן, ואם מתו הבנים במדבר ובניהן נכנסו פחות מבני כ' נטלו בזכות אבי אביהן שיצאו ממצרים, ע"י אחי המתלוננים שירשין ומחזירין לאביהם וחזרו אלו וירשו עמם, ולרשב"א דלאו ולאולו נתחלקה יורשין בלא חזרה מאבי אבי

דף קי"ט ע"א

בני המרגלים ומתלוננים ועדת קרח, למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, נטלו בזכות אבי אביהן או אבי אמותיהן. למ"ד לבאי הארץ, אם נכנסו הבנים עצמם ודאי היו בני כ' (שהרי אבותיהם מתו ל"ח שנה קודם כניסתן לארץ) ונטלו בזכות עצמן, ואם מתו הבנים במדבר ובניהן נכנסו פחות מבני כ' נטלו בזכות אבי אביהן שיצאו ממצרים, ע"י אחי המתלוננים שירשין ומחזירין לאביהם וחזרו אלו וירשו עמם, ולרשב"א דלאו ולאולו נתחלקה יורשין בלא חזרה מאבי אבי

ארץ ישראל ליוצאי מצרים, לרב יהודה אמר שמואל ראוי הוא ואין הבכור נוטל בה מאביו פי שניים, ובנות צלפחד שנטלו פי שניים בנכסי חפר היינו במטלטלין. לרבה מוחזקת היא, וכן כתיב 'ויפלו חבלי מנשה עשרה' (דהיינו קרקע שחולקין בחבל) והיינו ו' של ו' בתי אבות וד' דבנות צלפחד (כפירוש ר' יהודה) ואע"ג דבתי אבות חשיב מנה ד' נחלות דבנות צלפחד לאשמועינן דנטלו חלק בכורה (כפירוש אביי) ור' חידקא בשם ר' שמעון השקמוני אמר שיודע היה משה שבנות צלפחד יורשות הן רק מספקא ליה אם נוטלות חלק בכורה, דמספקא ליה בקרא ד'ונתתי אותה לכם מורשה' אם פירושה גם שירושה היא לכם מאבותיכם או הפירוש רק שמורישין ואין יורשין (כמו שניבאו 'תביאמו ותטעמו בהר נחלתך') ופשוטו לו תרוייהו כדכתיב 'והעברת' זה חלק בכורה.

משה רבינו ידע שבנות צלפחד יורשות הן (שנצטוו על הדינין, ודרשו מיבום) אך לא ידע אם נוטלות חלק בכורה וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב ע"י משה וזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידו, שמגלגלים זכות (שיירשו קרובים את קרוביהם) ע"י זכאי, ויודע היה שמקושש במיתה (דכתיב מחלליה מות יומת) אך לא ידע באיזה מיתה, וראויה היתה פרשת מקושש ליכתב ע"י משה ונתחייב מקושש ונכתבה על ידו שמגלגלין חובה (סקילה שחמורה) ע"י חייב.

דף קי"ט ע"ב

'ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה' לרב יאשיה סרס המקרא, שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, לאבא חנן משום ר' אליעזר בבית המדרש ישבו ועמדו לפני כולן, שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, וכן הלכה במקום שהרב חולק לו כבוד ומשה רבינו חלק כבוד לכל ישראל.

בנות צלפחד חכמניות הן, שטענו שאם לענין יבום כבנים הם יירשו כבן ואם לאו תתייבם אמם. דרשניות הן, שאמרו שאילו היה לו בן, או אפילו בת לבן, לא דברנו (שידעו לדרוש שאין הבת יורשת עם הבן ולא עם בת הבן). צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להם, וכן תני ר' אליעזר בן יעקב שאפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה ממ' שנה שציפו להגון להן.

ניסת פחותה מבת כ' יולדת עד ס', בת כ' יולדת עד מ', בת מ' שוב אינה יולדת, ובנות צלפחד מתוך שצדקניות היו בטוחות היו ונעשה להן נס כיוכבד דכתיב 'וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי', והייתה אז בת ק"ל שנה שהרי הורתה היה בדרך ונולדה בין החומות, וקרו לה

ג. בנות צלפחד, למ"ד ליוצאי מצרים, צווחו לקבל ג' נחלות, חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, ופי שניים בנכסי חפר שבת הבן יורשת עם הבן, למ"ד לבאי הארץ, קבלו רק בנכסי חפר ע"י חזרה שהבנים מחזירין לאבותיהם והם מורישים להם וע"ז נטלו חלק אביהן.

ג. 'וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב' וגו' למ"ד ליוצאי מצרים, צווחו שמרובים היו מכל השבטים ולא נטלו אלא כחשבון יוצאי מצרים, למ"ד לבאי הארץ, שהיו בהם הרבה יתומים שבכניסתן לארץ היו פחות מכ' ואבותם לא נכנסו וגם ע"י חזרה לא היה להם שום מוריש.

היו אנשים מישראל שלא נטלו נחלה בארץ, למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה כגון אם יצאו ממצרים פחות מכ' בלא אביהם, למ"ד לבאי הארץ אם נכנסו פחות מכ' וגם ע"י חזרה לא היה להם מוריש, והא דלא כתב קרא שצווחו, משום שלא הועיל להם, ובני יוסף גם לא הועיל להם אבל עצה טובה קמ"ל שצריך ליזהר מעין הרע שאמר להם להחביא עצמם ביערות ואמרו לו שבזרעא דיוסף אין שולטת עינא בישא, לרב אבהו דכתיב 'בן פורת עלי עין' עולי עין, לר' יוסי בר' חנינא דכתיב 'וידגו לרוב' כדגים שמים מכסים עליהם ואין עין שולטת בהם.

דף קי"ח ע"ב

יהושע וכלב חלקם של מרגלים דכתיב 'חיו מן האנשים' וכבר כתוב 'ולא נותר מהם איש כי אם כלב' וגו'. עדת קרח לא היה להן חלק בארץ.

מתלוננים שבעדת קרח (ר"נ אנשים) לברייתא א' לא נטלו חלק, לברייתא ב' יהושע וכלב נטלו חלקם דכתיב 'אבינו את במדבר והוא לא היה בתוך העדה' אלו מרגלים 'הנועדים על ה' מתלוננים' בעדת קרח' כמשמעו ומקיש מתלוננים למרגלים.

'ויפלו חבלי מנשה עשרה' שש בתי אבות של השבט וארבעה מבנות צלפחד, למ"ד ליוצאי מצרים, נחלת צלפחד, ופי שניים בנכסי חפר, ואחי אביהם שמת אחר חפר, דכתיב 'נתן נתן להם' נחלת אביהן 'בתוך אחי אביהן' נחלת אבי אביהן 'והעברת את נחלת אביהן להן' חלק בכורה, ונחלת אחי אביהן לת"ק ילפינן מ'אחוזת נחלה' ו'נתן נתן' דברה תורה כלשון בני אדם, ולר' אליעזר בן יעקב מ'נתן נתן'. למ"ד לבאי הארץ, ב' חלקים בנכסי חפר, וב' אחי אביהן שמתו וילפינן מ'נתן נתן' ו'אחוזת נחלה'.

בת שגולדו בה סימני נערות נתעדן הבשר נתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו.

יום שני פרשת במדבר - כ"ז אייר תשע"ז

דף ק"כ ע"א

ויקח את בת לוי אמר רב יהודה בר זבידא שעשה לה מעשה לקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררים לפניה ומלאכי שרת אומרים אם הבנים שמחה.

הכא כתיב מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה וכשנישאו כתיב מחלה תרצה חגלה מלכה נועה, לברייתא א', כשעמדו בנות צלפחד לפני משה מנאן הכתוב דרך חכמתן, וכשנישאו מנאן דרך גדולתן, כר' אמי דבישיבה של תורה הלך אחר חכמה ובמשתה ונישואין הלך אחר זקנה, ואמר רב אשי דהיינו כשהחכם מופלג בחכמה והזקן מופלג בזקנה (וגם חכם קצת), דאם הזקן אינו מופלג החכם קודם גם במסיבה ואם החכם אינו מופלג הזקן קודם גם בישיבה, והיכא דשניהם אינם מופלגים מסברא הזקן קודם גם בישיבה. לתנא דבי ר' ישמעאל, שקולות היו דכתיב 'ותהיינה' הויה אחת לכולן וע"כ פעמים הקדים לזו ופעמים איפכא.

בנות צלפחד הותרו להינשא לכל השבטים שנאמר 'לטוב בעיניהן תהיינה לנשים' והא דכתיב 'אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים' עצה טובה השיאן שינשאו להגון להן, אבל שאר בני דור המדבר נאסרו בהסבת נחלה.

אמר אליהם לדרתיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו', אמור אליהם לעומדים על הר סיני לדורותיכם לדורות הבאים נאמר לאבות ונאמר לבנים לפי שיש באבות מה שאין בבנים, איסור הסבת נחלה, דכתיב בה 'זה הדבר' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה [ובשחוטי חוץ דכתיב בה נמי 'זה הדבר' כתיב לדורותם, ו'זה הדבר' דגדרים יליף זה זה משחוטי חוץ, דבלאו הכי איצטריך לגזירה שוה, אבל הכא לא איצטריך למימר 'זה הדבר'] והרבה מצוות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות [כגון מצוות התלויות בארץ].

דף ק"כ ע"ב

הקדש טעות [כגון שור שחור שיצא מבית ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן] לבית שמאי הקדש (דילפינן תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפילו בטעות אף הקדש אפילו בטעות), לבית הלל אינו הקדש (דאחותי הקדש בטעות לא מחתינן) ונפק"מ לכמה ענינים כדלהלן:

הפרת גדרים בג' הדיוטות, לב"ה דרשינן גזירה שוה כתיב הכא 'זה הדבר' ונאמר בשחוטי חוץ 'זה הדבר' מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן כאילו כתיב 'אהרן ובניו וכל ישראל' ודרש רב אחא בר יעקב שהפרת גדרים בג' הדיוטות, שכל ישראל שקולין כאהרן ובניו להתיר גדרים וראשי המטות דרשינן כרב חסדא שיחיד מומחה מתיר, לב"ש לא דרשינן גזירה שוה, וילפינן כר' יוסי הגלילי מדכתיב 'מועדי ה' יתירא ודרשינן דמועדי ה' צריכין ג' מומחין לקדשן אבל הפרת גדרים אין צריכה מומחין וסגי בג' הדיוטות או יחיד מומחה.

שאלה בהקדש, לב"ה מה גדרים יש שאלה אף שחוטי

חוץ יש שאלה, כגון שחט בחוץ ונתחייב כרת יכול לישאל ולעקור ההקדש מעיקרו, דהוי כהקדש טעות, לב"ש לא דרשינן ג"ש ואין שאלה להקדש.

אין חייבים אלא על שחוטי חוץ ולא על מליקה, לב"ה דכתיב 'אשר ישחטו' שחיטה ולא מליקה, לב"ש מדכתיב 'זה הדבר'.

חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר, לב"ה מסברא (דהחכם מתיר ע"י פתח חרטה ועוקר הנדר מעיקרו ובעל מפר ביום שמעו בלא חרטה וע"כ הוא לשון הפרת דבר קיום), לב"ש מ'זה הדבר'.

יום שלישי פרשת במדבר - כ"ז אייר תשע"ז

דף קכ"א ע"א

'אלה מועדי ה' מקראי קדש' וגו' מייטור 'מועדי ה' דרש ר' יוסי הגלילי (כפירוש רב ששת לר' יוסי בר נתן) מועדי ה' צריכין קידוש בית דין שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין, דסלקא דעתך דכיון דכתיב גבי מועדות תיבעי קידוש בית דין כמועדות, ועוד דרש 'מועדי ה' צריכין ג' מומחין (דאין לך מומחה כמשה ואמר לו ה' עד דאיכא אהרן בהדך ואין ב"ד שקול ומוסיפין עוד אחד) הפרת גדרים אין צריכה מומחין אלא ג' הדיוטות או יחיד מומחה כדרשת רב חסדא מ'ראשי המטות'.

לא היו ימים טובים בישראל כט"ו באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו.

יום הכפורים, משום שהוא יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות.

ט"ו באב, לרב יהודה אמר שמואל, יום שהותרו שבטים לבא זה בזה שדרשו 'זה הדבר' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה.

לרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, יום שהותר שבט בנימין לבא בקהל דכתיב 'ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה' ודרשו ממנו ולא מבנינו.

לרב דימי בר יוסף אמר רב נחמן, יום שכלו יום מתי מדבר, (שכל ערב תשעה באב היו חופרין קברים וישנין ומתו מהם ט"ו אלף כל מ' שנה ובשנה אחרונה נמצאו שלמים ובדקו עד דאתמלי סיהרא), שעד אז לא היה דיבור עם משה פה אל פה שנאמר 'ויהי כאשר תמו אנשי המלחמה למות' וגו' וסמיך ליה 'וידבר ה' אלי'.

לעולא, יום שביטל הושע בן אלה שומרים שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל.

לרב מתנה, יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה, שאז תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה.

לרבה ורב יוסף, יום שפוסקין מלכרות עצים למערכה כיון שתשש כחה של חמה ונקרא 'יום תבר מגל' ואותו יום היו שמחים שהשלימו מצווה גדולה כזאת, ומכאן ואילך דמוסיף מן הלילה על היום לשנות יוסיף ימים, ודלא מוסיף יסיף שימות בחצי ימיו.

דף קכ"א ע"ב

ולבסוף פירותיה מסריחין (מרוב שמנן ומעליותא היא) לאיכא דאמרי בתחלה מסריחין (שלא היו משתמרין) ולבסוף כחרס (ששמנים במדה שיכולין להתקיים טובא).

הבן והבת (במקום שאין בן) שוין בנכסי האם ובנכסי האב חוץ משני דברים שיש חילוק ביניהם, שהבן (ולא הבת דכתיב 'וילדו לו בנים') נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם, ושאין הבת ניזונת בתנאי כתובה אלא מנכסי האב ולא מנכסי האם, (פירוש מר בר רב אשי במתניתין).

בן ובת שוין ליטול בראוי כבמוחזק, וליטול חלק בכורת אביהן, ושאם אמר על בן מבניו או בת מבנותיו יירש כל נכסי דבריו קיימין לר' יוחנן בן ברוקה.

יום המישי פרשת במדבר - כ"ט אייר תשע"ז

דף קכ"ג ע"א

הבכור נוטל פי שניים כנגד אח אחד ולא פי שניים בכל הנכסים, דכתיב 'והיה ביום הנחילו את בניו', וקרא יתירא הוא ודרשינן מינה שהתורה ריבתה נחלה אצל אחין שלא יטול פי שניים בכל הנכסים, ולר' יוחנן בן ברוקה דקרא לדרשא אחרינא אתא, ילפינן מדכתיב 'ובני ראובן בכור ישראל וגו' נתנה בכורתו לבני יוסף וגו' ולא להתיחס לבכורה, ואם לא גמרינן בכורה מבכורתו ילפינן מדכתיב 'והבכורה ליוסף', מה בכורה האמורה ליוסף פי שניים כאחד כדכתיב 'ואני נתתי לכם שכם אחד על אחיך' וע"ז אמר 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' דהיינו כשני שבטים אף בכורה האמורה לדורות פי שניים כאחד.

'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי' חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה שהתפלל יעקב על בניו, וזכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו.

יעקב ההנה את יוסף יותר מאחיו הן בממונו הן בברכות שבירכו יותר מכולן כגון וידגו לרוב וגו', משל לבעה"ב שגדל יתום בתוך ביתו לימים העשיר אותו יתום ואמר אהיהו לבעה"ב מנכסי.

ראויה הייתה בכורה לצאת מרחל דכתיב 'אלה תולדות יעקב יוסף' אלא שקדמתה לאה ברחמים [דכתיב 'ועיני לאה רכות' וא"א לפרש רכות ממש שאפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב וכ"ש לא בגנות צדיקים ולר' אלעזר פירושה שמתנותיה ארוכות ככהונה ולויה ומלכות ולרב רכות ממש שבכתה שלא תפול בחלקו של עשיו הגדול שהוא איש רע, וע"ז כתיב 'וירא ה' כי שנואה לאה' ששנואין מעשה עשיו בפניה וע"כ 'ויפתח את רחמה' ומתוך צניעות שהייתה בה ברחל [שמסרה סימנין שמסר יעקב לה ללאה דכתיב 'ויהי בבקר והנה היא לאה' דעד השתא לא ידע שהיא לאה] החזירה הקב"ה לה.

דף קכ"ג ע"ב

בכללן של ישראל בבואם למצרים כתיב שהיו שבעים ובפרטן נמצא ע' חסר א' ובתחלה השיב ר' חייא בר אבא לאבא חליפא קרויא לחדודי שתאומה היתה עם דינה דכתיב 'ואת דינה בתו' והקשה לו דא"כ הייתה תאומה

שבעה קפלו את כל העולם (ולמ"ד חנוך זה מטטרון שנים קפלו את כל העולם) [וכל אלו שמשו זה את זה] אדם מתושלח שם יעקב עמרם אחיה השילוני ואליהו עדיין קיים.

גזירת מרגלים לא נגזרה על שבטו של לוי דכתיב 'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן כ' שנה ומעלה' ודרש רב המנונא מי שפקודיו מבן כ' יצא שבט לוי שפקודיו מבן ל' שנה לעבודה.

יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ שנאמר 'ויכו מהם אנשי העי כשלשים וישיב איש' ולר' יהודה היינו ל"ו ממש, ולר' נחמיה זה יאיר בן מנשה ששקול כרובה של סנהדרין שהם ל"ו, וטעם שלא מתו במדבר כרב אחא בר יעקב שלא נגזרה גזירה לא על פחות מבן כ' ולא על יתר מבן ס' דכתיב 'מבן כ' שנה ומעלה' וילפינן 'ומעלה' ו'ומעלה' מערכין דיתר מס' כפחות מכ'.

אחיה השילוני ראה את עמרם ונתנבא בימי ירבעם, וטעם שלא מת או משום שלוי היה ואם היה ישראל משום שהיה בן ס"א בצאתו ממצרים.

יום רביעי פרשת במדבר - כ"ח אייר תשע"ז

דף קכ"ב ע"א

ארץ ישראל נתחלקה ל"ב חלקים שוין ואח"כ כל שבט מתחלק לפי אנשיו, דכתיב 'בין רב למעט' דהיינו בין שיש לו מרובים ובין שיש לו מועטים.

מי שהיה נחלתו קרוב לירושלים צריך להעלות מעות למי שהיה גורלו רחוק מירושלים (שהרחוק גרוע הוא מפני שרחוק מבהמ"ק וקרוב לארץ העמים), דכתיב בין רב למעט, לר"א יכול להעלות מעות, לר' יהושע בקרקע דווקא.

ארץ ישראל נתחלקה בגורל שנאמר 'אך בגורל', ונחלקה באורים ותומים שנאמר 'על פי הגורל' שהאורים ותומים היה מכיין ברוח הקודש וכך עלה הגורל.

לא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא, העה"ז אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס וכן להיפך, לעה"ב אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר 'שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד', והקב"ה מחלק להן בעצמו שנאמר 'ואלה מחלקותם נאם ה'.

עתידה ארץ ישראל שתחלק לשלשה עשר שבטים, וחלק הי"ג למלך המשיח דכתיב 'והעובד העיר יעבדהו מכל שבטי ישראל', ונאמר 'והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר' שנוטל נחלה לעצמו.

דף קכ"ב ע"ב

'אך בגורל' יצאו יהושע וכלב שלא נטלו בגורל אלא ע"פ ה', יהושע דכתיב 'ע"פ ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את סרח בהר אפרים', כלב דכתיב 'ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה' וגו' שקיבל את הכפרים ושדות שסביב להעיר דכתיב 'ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפונה באחוזתו', והעיר עצמה עיר מקלט.

תמנת סרח נקראת במקום אחר תמנת חרס לר' אלעזר שבתחלה פרותיה כחרס (יבשים ורעים בלי שומן)

עם בנימין דכתיב 'ואת בנימין אחיו בן אמו' והשיבו כדאמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה לבין החומות שנאמר 'אשר ילדה אותה ללוי במצרים'.

'ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני וגו' שראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשיו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש'. ומלחמת דוד בעמלק דכתיב 'ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם' היה עם בני מנשה דכתיב 'בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה וגו' ראשי האלפים אשר למנשה'. ומה דכתיב 'ומהם מן בני שמעון הלכו להר שעיר אנשים חמש מאות וגו' ויכו את שארית הפלטה לעמלק' וגו' היו שם בני ישעי ממשפחת מנשה.

אין הבכור נוטל פי שניים בזרוע לחיים וקיבה שלא באו לידי אביו בחייו דראוי הוא, אבל במכירי כהונה שמזכין לו זיכוי גמור במתנות בהמותיהן מיד שנשחטו קודם שהופרשו, אם נשחט בחיי אביו, נוטל פי שניים, דסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו.

בהמות מוקדשין מחיים, קדשי קדשים, אין הבכור נוטל בה ד'קדשי ה' הם ויש בהם מעילה עד שישחטו, קדשים קלים שאינם קדשי ה' שאינם מיוחדים לה', לרבנן אינו ממונו דקדושים הם ואינו בכלל 'בכל אשר ימצא לו', לר' יוסי הגלילי ממון בעלים הוא דכתיב 'ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו' וגו' דהיינו שלמים שאמוריו לה' ובשר לבעלים, ובכור נוטל בה, אחר שחיטה לכולי עלמא לא דמשלחן גבוה קא זכו.

יום שישי פרשת במדבר - א' סיון תשע"ז

דף קכ"ד ע"א

שבח שהשיבחו יתומים לאחר מיתת אביהם (כגון בנו בתים ונטעו כרמים או פרה שצריכה מזונות וחורשין בה ועובדין בה) אין הבכור נוטל בה פי שניים.

השיבחו נכסים שבחא דממילא, כגון שהניח להן פרה רועה באפר שא"צ מזונות או שהייתה מוחכרת ומושכרת לאחרים (אע"פ שעובדין בה שמ"מ אין היתומים טורחין בהן) וילדה, לרבי בכור נוטל בה דאמר קרא 'פי שניים' מקיש חלק בכורה לחלק פשוט שנוטל גם במה שלא הגיע לידי אביו (בשבחא דממילא), לרבנן אין נוטל בה דכתיב 'לתת לו פי שניים' שקראו מתנה, ומתנה אין יכול ליתן עד שלא בא לידו, ו'פי שניים' דרשינן שצריך ליתן לו ב' החלקים במקום אחד, (ולרבי ילפינן זה ג"כ מהקישא).

אם אמר הבכור איני נוטל פי שניים כדי שלא יצטרך ליתן לבע"ח רשאי דכתיב 'לתת לו' שהוא כמתנה שאין יכולין לכופו ליטול פי שניים ליטול ממנו בע"ח.

דקל שנתעבה אח"כ או שדה ואסיק שרטון אח"כ ונתייפתה בכך בכור נוטל בה פי שניים דעדיין שמו עליו, אבל שחת ונעשו שבלים ודקל שהפריח פירות ונעשו אח"כ תמרים, לרבנן אין בכור נוטל בה פי שניים שנשתנה שם לרבי נוטל דהוי שבחא דממילא.

דף קכ"ד ע"ב

במחלוקת רבי ורבנן, לרבה בר בר חנה אמר ר' חייא

עשה הדיין כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה דמספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו או אפילו מחביריו, לרב נחמן אמר רב אסור לעשות כרבי דסבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו והוי טועה בדבר משנה שאם עשה חוזר, לרב נחמן עצמו מותר לעשות כרבי דסבר הלכה כרבי גם מחביריו, ופסק רבא להלכה שמטיין את הדין כדברי חכמים לכתחלה ואם עשה כרבי עשוי.

ירשו שטר חוב, לרב יהודה אמר שמואל לרבי בכור נוטל פי שניים דכיון דנקיט שטרא הוי כשבחא דממילא, לרבנן אין נוטל דשטרא ניירא בעלמא הוא, ושלחו מארץ ישראל וכן סבר אמימר דלרבי נוטל במלוה ובריבית (במלוה של עכו"ם) ולרבנן נוטל במלוה דנקיטת השטר הוי כמשכון במקום המעות והוי מוחזק אבל לא בריבית שהוא ראוי שלא בא לאביו מעולם.

שבת קודש פרשת במדבר - ב' סיון תשע"ז

דף קכ"ה ע"א

מלוה אליבא דרבנן. נתבאר לעיל קכ"ד לרב יהודה אמר שמואל, אין בכור נוטל בה פי שניים וקל וחומר הוא משבחא דאיתיה ברשותיה דלא שקיל לרבנן. לבני ארץ ישראל, נוטל דנקיטת שטרא הוא כנקיטת משכון והוי מוחזק.

לרבה ורב נחמן עצמם הלכה כרב יהודה אמר שמואל ואין בכור נוטל בין שגבו קרקע בין שגבו מעות, דלא קרקע זו ולא מעות אלו הניח אביהם, [וכן אמר רבה לגבי ההיא סבתא שבת בן בנה היתה ראויה ליורשה ומתה ואח"כ מתה הסבתא ותבע הבעל ירושת הזקנה ופסקו בני א"י שאין הבעל נוטל כיון שראויים לאשתו ולא מוחזקים ואמר רבה דמסתבר טעמם שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבת מכירתה קיימת, וה"נ מלוה שיכול הלוח לסלק המלוה במעות או בקרקע אחרת הוי ראוי ואין בכור נוטל בה פי שניים].

לשיטת בני ארץ ישראל שבכור נוטל במלוה, לרבה גבו קרקע יש לו דחשיב מוחזק טפי כיון שנשתעבד לו בחייו הגם שיכול לסלקו (ואינו כבת בנכסי סבתא שאין שעבוד אליה) אבל גבו מעות שלא נשתעבדו לו ראוי הוא. לרב נחמן גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו, כדי שלא יקשה מבני מערבא עצמם שאמרו לגבי ההיא סבתא שאין בעל נוטל דהוי ראוי ופירש רבה משום שיכלה למוכרו, וא"כ הכי נמי במלוה הקרקע ראויה הוא ולא מוחזקת הגם שנשתעבדה לו.

יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם, לרב נחמן אמר רבה בר אבוב בעל חוב אחר חוזר וגובה מהם, לאביי משום שהקרקע משועבדת הוי ברשות המלוה והוי כגבה מחיים, וע"כ הקשה על רב נחמן דהכא דאמר דראוי הוא, לרבא שהלכה כמותו שעבוד הוי של מלוה רק משעת גבייתו כיון שיכול לסלקו בזוזי וטעמא דרב נחמן משום שהלוח הראשון משועבד ללוח השני משעבודא דרב נתן.

דף קכ"ה ע"ב

אמר נכסי לזקנתי ואחרי מותה ליורשין שלי ולא שלה והיה לו בת ומתה בחיי בעלה וזקנתה ואח"כ מתה הזקנה ותבע בעל לירש זכות אשתו, לרב הונא, בעל נוטל

איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה, ואם חילק נכסיו בצוואת שכיב מרע בלשון מתנה וריבה לאחד או השווה הבכור כאחיו דבריו קיימין, [שרק במה שנשאר מנכסיו לירש נוטל בה בכור פי שניים], אבל אמר בלשון ירושה לא אמר כלום, ואם כתב לשון מתנה בתחלה או באמצע או בסוף דבריו קיימין.

האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה לר' מאיר מקודשת ותנאו בטל שמתנה על מה שכתוב בתורה לר' יהודה בשאר כסות שהוא דבר שבממון תנאו קיים שבהיא הנאה שמתקדשת נתרצית למחול, אבל בכור ששתק לא מחל דמה הנאה יש לו.

אמר איש פלוני בני בכורי הוא (ואינו מוחזק לנו שאינו בכור) נוטל פי שנים, פלוני בני בכור הוא אינו נוטל פי שנים שמא הוא בכור מאם שהוא בכור רק לכהן.

עדים ששמעו שאביו קורא לו בכור שוטה לרבה בר בר חנה אין נוטל דבכור מאם נקרא בכור שוטה.

עדים שמעו שכשבאו החוששינ בעיניהם אמר האב לכו לבני שכחת שבכור הוא ורוקו מרפא פסק ר' חנינא שנוטל, דבכור מאם אין רוקו מרפא.

יום שני פרשת נשא - ד' סיון תשע"ז

דף קכ"ז ע"א

בכור שגולד טומטום שאין ניכר בו זכרות ונקבות ונקרע ונמצא זכר (וכ"ש אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוודע).

לרב אמי (וכן מוכח מברייתא) אינו נוטל פי שניים דכתיב 'והיה הבן הבכור לשניאה' עד שיהא בן משעת הויה.

לרב נחמן בר יצחק, אף אינו נידון כבן סורר ומורה דכתיב 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה' שיהא בן משעת הויה.

לאמימר, אף אינו ממעט חלק בכורה [כגון אם הם ג' בנים בכור ופשוט וטומטום והניח אביהם ט' מנים חולקין הנכסים לג' כאילו אין כאן כי אם בכור (ב) חלקים] ופשוט (חלק א') ונוטל הבכור חלק בכורה ג' מנים ואח"כ חולקין חלק הפשיטות (ו') לג' (ב) לכל אח (אח) ונוטל הבכור ה' דכתיב 'וילדה לו בנים' שיהא בן בשעת לידה.

לרב שיזבי אינו נימול לשמונה בשבת דכתיב 'אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' וביום השמיני ימול' שיהא זכר משעת לידה.

לרב שרביא אף אין אמו טמאה לידה דכתיב 'אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים' עד שיהא זכר משעת לידה וכן לטומאת נקיבה, ודבריו הופרכו מברייתא דאמר שהמפלת טומטום ואנדרוגינוס יושבת כזכר (ימי טוהר ל"ג יום אחר ז' ימים ואח"כ טמאה נדה) וכנקיבה (י"ד ימים הראשונים טמאה אפילו בלא דם), ולרב שיזבי יש לומר דתנא מספקא ליה אם דרשינן מ'וילדה זכר' שיהא זכר משעת לידה וע"כ החמירו בין למילה בין לטומאה ולפי זה היה צריך לומר שתשב לזכר ולנקיבה ולנדה דמספק שמא אין לה טומאת לידה טמאה טומאת נדה מיד לאחר שבועיים של ספק טומאת נקיבה (ואם תראה ביום ל"ד ואח"כ ביום מ"א

כדפירש ר' אלעזר דסבר רב הונא שכל האומר אחריו לפלוני כאומר מעכשיו שהוא כאומר הגוף יהא לבתי אלא שזקנתי תאכל פירות בחייה ואח"כ תקח בתי או הבא מכחה, והוי מוחזק. לרב עגן, יורשי הזקנה נוטלין ובעל אינו נוטל, שמה שאמר ואחריו ליורשיי היינו אם בתו קיימת או אחיו או אביו שבאין מכחו, ולא ליורשי יורשיו כגון בעל או בן בתו שבאים מכח בתו, לבני מערבא בן בתו נוטל דבת וכל יוצאי יריכה קודמין לכל יורשי האיש, אבל בעל אין נוטל דהוי ראוי ולא מוחזק ביד האשה ואינו כאומר מעכשיו ולאחר מיתה, ופירש רבה טעמם, שהרי אם מכרה הזקנה בחייה מכירתה מכירה ואין הבת נוטלת כלום.

להלכה, אין הבעל נוטל בראוי כגון לירש את אשתו בנחלה שנפלה לה לאחר מיתתה אבל שבחא דממילא ודאי נוטל, ואם אמר שנותן לבתו מהיום ולאחר מיתה, בעל יורשה. ואין הבכור נוטל בראוי אפילו בשבחא דממילא בדברים שנשתנה שמם בשבח ששבחו לאחר מיתה [ואם מת הבכור בחיי אביו בניו של בכור יורשין חלק בכורתו], ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות, ואם תפס משכון בכור נוטל דבעל חוב קונה משכון, ומלוה שלוה הבכור מאביו חולקין בחלק הבכורה מספק אם אמרינן שהבכור מקנה נכסיו לאביו לגמרי כדי שיטול פי שניים או דלא שגא משאר מלוה.

יום ראשון פרשת נשא - ג' סיון תשע"ז

דף קכ"ז ע"א

בכור שמיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד והם לא חלקו והשביחו הנכסים, נוטל הבכור פי שנים גם במה שהשביחו (כרב הונא אמר רב אסי) דזכה בחלק בכורתו משעה שחפץ לזכות בו ושלו השביח. ופירש רבה דהיינו כגון ענבים ובצרום זיתים ומסקום דהוי כגזל פרה והוקירה שמשלם כמות שהיא הואיל ולא נשתנית, אבל אם דרכום שנשתנה מענבים ליינ אין בכור נוטל אלא כשעת הגזילה שקנאוה בשינוי, והוסיף רב יוסף (כפירוש רב עוקבא בר חמא על דברי רב יהודה אמר שמואל) שאם פחת היין שנשפך או נתקלקל ואין שוה כדמי הענבים נוטל כדמים שהיו שוין הענבים, כשעת הגזילה.

בכור שנטל חלק באחת מן השדות כפשוטו ויתר על חלק בכורה, לרב פפא משמיה דרבא ויתר רק באותה שדה דסבר אין לבכור קודם חלוקה ועל כן רק במה שמחל מחל, דהשאר הוא דבר שלא בא לעולם שאין יכול להקנות, לרב פפי משמיה דרבא ויתר בכל הנכסים דסבר יש לבכור קודם חלוקה ומדמחל בהא מחל בכלם.

בכור שמכר לפני החלוקה חלקו וחלק אחיו, אמר רבא שלא עשה ולא כלום, לרב פפי בחלק בכורתו מכירתו קיימת שיש לבכור קודם חלוקה, לרב פפא גם בזה לא עשה כלום דאין לבכור קודם חלוקה.

להלכה יש לבכור קודם חלוקה ולרב אשי אפילו חלק בפלפלין עם אחיו בשווה ויתר בכל הנכסים כולן.

דף קכ"ז ע"ב

האומר איש פלוני בני שהוא בכור לא יטול פי שנים או

מספקינן שמא יום ל"ד היו מימי טוהר דזכר ויום מ"א הוא ראייה ראשונה דגדה ואין טובלת עד מ"ח.

שתי נשים שילדו ב' זכרים במחבא ואין ידוע איזה קדם, לרבא בתחלה, כותבין הרשאה זה לזה ואחד מהם תובע פי שניים או בשביל עצמו או בשביל אחיו שנתן לו חלקו, לר' ינאי ורבא למסקנא אם הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין הרשאה ואם לא הוכרו אין כותבין הרשאה, וזה כוונת הברייתא 'בכור' ולא ספק שיהא בכור משעת הויה ולא ספק.

דף קכ"ז ע"ב

היו מוחזקין באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחר בכור הוא, לר' יהודה נאמן דכתיב 'יכיר' יכירנו לאחרים, לחכמים אינו נאמן, ושמואל מספקא ליה כר"י או כרבנן וע"כ אמר שכותבין הרשאה זה לזה.

אם אין מוחזקין מי הבכור, אם לא נפלו לו נכסים אח"כ נאמן האב לכולי עלמא מיגו דאי בעי היה יכול ליתן לו במתנה פי שניים, ואם נפלו נכסים אח"כ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא היה יכול ליתן במתנה נכסים אלו ילפינן מ'יכיר' שנאמן, ולר"מ שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם צריך קרא בנפלו לו נכסים כשהוא גוסס שאין יכול להקנותם.

אמר על בנו שהוא בן גרושה או שן חלוצה תלוי במחלוקת ר"י ורבנן.

אמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן שאין דרך לקרוא לעבדו בנו אפילו לחבבו. אמר עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן שכוונתו שמשמש לו כעבד ואם קראו עבד ששואה מאה זוז וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן דאין קורין כן אלא לעבד. ובבית המכס דינו להיפך דדרך לקרוא לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו אינו קורא עבדו.

יום שלישי פרשת נשא - ה' סיון תשע"ז

דף קכ"ח ע"א

אמר הנתבע לתובע נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר להיות דיינין שאם יחייבונא אתן לך [לפירוש ר' אבא] לר' מאיר יכול לחזור בו דדברים בעלמא בלא קנין הוא לחכמים אין יכול לחזור בו כיון שקיבל עליו, [ואם אמר התובע שאם יפטרך מחול לך לכולי עלמא אין יכול לחזור בו] וכן אמר ר' אבא באומר לחבירו עבדי גנבת והוא אמר לו גנבתי אלא אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה (והחזיק ג' שנים או קטן בעריסה או שלא ראה בעדים העבד בביתו) רצונך השבע וטול, דאע"פ שהמחזיק פטור משבועה ואין יכול התובע להוציא בשבועה, כיון שקיבל עליו ונשבע אינו יכול לחזור בו, כחכמים.

לזה שמת, לר' אבא גובין מן העבדים לרב נחמן אין גובין, ולקמן (ע"ב) מתרצינן דר' אבא ג"כ אמר אין גובין.

שלישי בשני כגון בן חנוך בן ראובן שהוא שלישי לראובן להעיד בימואל בן שמעון דשני הוא, לר' אבא כשר (ואיכא מ"ד בסנהדרין דפסול) והוסיף רבא דכשר אפילו שלישי בראשון כגון בן חנוך בן ראובן מעיד לשמעון, ולמר בר רב אשי אפילו הבן לאבי אביו כגון בן חנוך לראובן ואין הלכה כמותו דבני בנים עד אלף

דורות אין מעידים לאבותיהם דבן ירך אביו הוא.

היה יודע אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו עד שלא נסתמא ונסתמא, לר' אבא פסול, וכן תניא בברייתא, שאם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו, פקח ונתחרש, פיתח ונסתמא, שפוי ונשתטה, פסול [ובזה הופרכו דברי שמואל ורב ששת ורב פפא שהכשירו עדות סומא כל אחד כדינו].

היה יודע לו בעדות קודם שנעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו, פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה, כשר, דכל שתחלתו וסופו בכשרות כשר.

דף קכ"ח ע"ב

האומר על תינוק בין הבנים בכור הוא ומוחזק לנו באחר שהוא בכור לר' יהודה נאמן וכן פסק ר' אבא, לחכמים אינו נאמן וכן פסק ר' יוחנן [ואם לא אמר האב כלום אזלינן בתר חזקה], והלכה כר' אבא.

האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים, לר' אבא נוטלת כאחד מן הבנים, ופירש רבא דהיינו בנכסים של עכשיו, והבנים שיהיו בשעת חלוקה.

המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה והעדים מעידין אח"כ שפרע כולו, נשבע שבועת מודה במקצת והמלוה גובה מחצה מנכסים בני חורין אבל לא ממשועבדין דהלוקחות יאמרו שסומכין על העדים, ואפילו לר' עקיבא דאמר בשטר שכתוב בו סלעים והודה ג' מתוך ה' שפטור משבועה דהוי משיב אבידה הכא דאיכא עדים אמרינן שירא שלא יבאו לסייע למלוה וע"כ הודה מחצה, ולמר בר רב אשי אפילו לר' שמעון בן אלעזר שמחייב שבועה בהנ"ל הכא דאיכא עדים המסייעין לו משיב אבידה הוא ופטור, ולא חיישינן לדבריו.

יום רביעי פרשת נשא - ו' סיון חג השבועות תשע"ז

דף קכ"ט ע"א

אדם שנתן נכסיו מתנה, אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה בתחלה או באמצע או בסוף, בתחלה, נתנת שדה פלונית לפלוני ויירשה, בסוף, יירשה ונתנת לו, באמצע, יירשה ונתנת לו ויירשה, באדם אחד ושדה אחת דבריו קיימין שבאותה שדה יש לשון מתנה עם לשון ירושה.

באדם אחד ושתי שדות (יירש ראובן שדה שבמזרח ונתנת לראובן שדה שבמערב) או שדה אחת ושני בני אדם (ראובן יירש חצי שדה ונתנת חציה לשמעון), לרב דימי אמר ר' יוחנן ולרב המנונא רק ההוא שאמר לו לשון מתנה קנה, לר' אלעזר ולרבין אליבא דר' יוחנן ולרב נחמן ורב ששת שניהם קנו דבדיבור אחד נתן לשניהם ולשון מתנה אתרוייהו קאי.

בשני בני אדם ושני שדות, לרב דימי אמר ר' יוחנן ולר' אלעזר ולרב המנונא ורב נחמן לא קנה שהם אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים, לרבין אליבא דר' יוחנן ולרב ששת קנה, לריש לקיש לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתם להם במתנה ויירשו דכמו שירושה נאמר לשניהם שאמר ירושה בתחלה ובסוף כן לשון מתנה נאמרה על שניהם.

דף קכ"ט ע"ב

מעשה רב שמורה לעשות מעשה עדיף שאז יש לסמוך עליו לעשות כן

אין למדין הלכה לא מלימוד הרב ולא ממעשה שעשה הרב עד שישאל ע"י מעשה ויאמר לו הרב הלכה, ואם שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה כל ימיו וא"צ לשאול לכל מעשה שבא לידו, אבל בטריפות לא ידמה ללמוד זו מזו שהרי במקום אחד מתה ובמקום אחר יכולה לחיות.

אין למדין הלכה ממשנה אבל מפסקי הגמרא למדין הלכה למעשה, ור' יוחנן החמיר לעצמו ואמר לתלמידיו שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלכה למעשה.

רבא אמר לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע שאם בא פסק דין ממנו לפניו וראו בו פירכא לא יקרעוהו עד שיבאו אצלו ואם יש לו טעם ישיב להם ואם לאו יחזור בו, ולאחר מיתתו לא יקרעוהו דשמא היה יכול להשיב להם טעם וגם לא ילמדו ממנו כיון שאין לדיין אלא מה שענינו רואות.

יום שישי פרשת נשא - ח' סיון תשע"ז

דף קל"א

ר' נתן אמר לרבי ששנה משנתו כר' יוחנן בן ברוקה, דתנן שאם לא כתב לאשתו בנין דיכרין דיהוין לך מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהן דעם אחוהון חייב שהוא תנאי בית דין, והשיב לו רבי (הגם שפסק כר' יוחנן בן ברוקה) דיסבון תנן שהוא לשון מתנה דמהני גם לרבנן, ואח"כ אמר רבי ילדות הייתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי, דא"א לשנות 'יסבון' דהא קיימא לן שהבנים אין טורפין הכתובה ממשעבדי ואם מתנה מחיים הוא למה לא יטרפו ממה שמכר אח"כ, אלא ירתון תנן, כר' יוחנן בן ברוקה.

רב משרשיא פשט איבעיא דרבא אמר ר' יוחנן בן ברוקה אמר רק בשכיב מרע שמוריש מיד וקרי בה ביום הנחילו את בניו או אפילו בבריא, ממשנה דכתובה דמיירי בבריא.

הא דמהני תנאי דכתובה הגם שהבנים לא באו לעולם ואפילו לר' מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם מודה דאין מקנה בדבר שאינו בעולם, משום שתנאי בית דין הוא והפקר בית דין הפקר להקנות גם בדבר שלא בא לעולם.

רבי השיב לר' נתן יסבון תנן, ובאמת היה יכול להשיב, א. שתנאי בית דין הוא שמועיל הירושה באופן זה, ולא השיב כן משום דממה שנקט לשון ירתון משמע שנוטה כר' יוחנן בן ברוקה, ב. דתנן התם לא כתב לה בנן נוקבין דיהוין ליכי מינאי יהוין יתבן בביתו ויתנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין, ובודאי בבית דין אחד נתקן שהרי דרש ר' אלעזר בן עזריה לפני חכמים שכשם שהבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם אף בנות אינן ניזונות אלא לאחר מיתת אביהן (שאינן כופין אותו בחייו לזונם), ואם לא נתקן בב"ד אחד א"א ללמוד זה מזה, ואם כן אתיא אפילו כרבנן דכיון דבתנאי השני יש לשון מתנה מהני גם לתנאי של בנין דיכרין שנאמר בלשון ירושה, וקשה על רבי שהוצרך לומר יסבון תנן, ודחו דלעולם בשני ב"ד נתקנו רק דב"ד שני תיקן כב"ד ראשון כדי שלא יקשו מתקנה לתקנה.

האומר תנו שקל לבני בשבת וראויין ליתן סלע נותנין להן סלע דלא אמר שקל אלא שלא יתנו יותר מכדי צרכן, ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל [ואין הלכה כן, אף שהלכה כר' מאיר דמצוה לקיים דברי המת, דהכא לזרזם אמר כן], ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם ולא בני בניו, בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל שגילה דעתו דניחא ליה בצמצום כדי שישתייר לאחרים, ומה שדבריו קיימין שהאחרים יורשים הגם שאמר לשון ירושה, או כרב ששת דשתי שדות ושני בני אדם ואמר באחד לשון מתנה מועיל לשניהם או כר' יוחנן בן ברוקה שאם אמר על בן בין הבנים יירש כל נכסי דבריו קיימין ואיירי הכא בראוי לירשו.

האומר נכסי [נתונים] לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון חוזרין נכסים ליורשי ראשון דלא נתן לשלישי אלא מכח שני, ומזה שדבריו קיימין הגם שאמר לשון ירושה לשני ושלישי מוכח כרבין אליבא דר' יוחנן ורב ששת דשתי שדות ושני בני אדם מהני לשון מתנה לכולם, ואיתותבו ר' אלעזר ורב דימי א"ר יוחנן. ודברי ריש לקיש (לעיל ע"א) איירי לאחר כדי דיבור, אבל תוך כדי דיבור מהני לשון מתנה גם לשני, והלכה כמותו.

תוך כדי דיבור היינו כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי.

תוך כדי דיבור כדיבור דמי (ואם יכולין לתפוס שניהם תופסין שניהם, ואם רק האחד יכולין לתפוס יתפוס האחד) חוץ מעבודה זרה משום חומרא דע"ז וקידושין משום לעז ממזרות אם תנשא בלא גט.

יום חמישי פרשת נשא - ז' סיון תשע"ז

דף ק"ל ע"א

האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת או בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה, ר' יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין ועל מי שאין ראוי לירשו אין דבריו קיימין. למהלך א', לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא נחלקו ר' יוחנן בן ברוקה וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום, ונחלקו רק על בן בין הבנים ובת בין הבנות, ולתנא דמתניתין נחלקו גם באחר במקום בן ובת במקום בן. למהלך ב', גם לתנא דמתניתין נחלקו רק על בן בין הבנים ובת בין הבנות וכולא מתניתין ר' יוחנן בן ברוקה היא.

הלכה כר' יוחנן בן ברוקה כבן בין הבנים ובת בין הבנות [בין באמירה בין בכתיבה].

דף ק"ל ע"ב

'זיהה ביום הנחילו את בניו' ילפינן כר' יוחנן בן ברוקה שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, 'לא יוכל לבכר' ילפינן שחלק בכורה אין יכול להנחיל לאחרים, ובעינן תרוייהו שאם היה כתוב רק אחד מהם היו לומדים זה מזה בקל וחומר ממה שפשוט נוטל בראוי ובכור נוטל רק במוחזק.

לר' זריקא הלכה עדיף שפוסק הרב הלכה לעשות כן אבל הוראה שמא טעה הוראה בסיבת הפסק. לר' אבא